

Опубліковано: Караманов О. В. “Фрагменти життя” особистості як об’єкт психолого-педагогічних досліджень у музейному просторі / О. В. Караманов // Четверті Зарембівські читання: Матеріали Четвертих Всеукраїнських Зарембівських наукових читань "Українське пам’яткознавство: сучасні проблеми та тенденції", присвячених 150-річчю від дня народження акад. В. І. Вернадського (м. Київ, 17 квітня 2013 р.): Зб. наук. пр. : Титова О.М. (гол. ред. кол), Бєсов Л. М., Гріффен Л.О. [та ін] : Центр пам’яткознавства НАН України і УТОПІК. – К. : Центр пам’яткознавства НАН України і УТОПІК. 2013. – С. 157 – 160.

Караманов Олексій Владиславович
кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри загальної та соціальної педагогіки
Львівського національного університету імені Івана Франка

“ФРАГМЕНТИ ЖИТТЯ” ОСОБИСТОСТІ ЯК ОБ’ЄКТ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У МУЗЕЙНОМУ ПРОСТОРІ

Сучасна психолого-педагогічна наука останнім часом усе більше уваги приділяє розкриттю творчого потенціалу різних середовищ навчання, що дозволяє по-новому бачити та інтерпретувати події, факти, враження, які постійно оточують та відбуваються з особистістю. У цьому сенсі важливими стають способи особистісного самоусвідомлення людини відповідних ролей у межах різного часу та простору.

Метою нашої роботи буде розкриття індивідуально-психологічних аспектів вивчення особистості людини шляхом репрезентації її життєвого досвіду у просторі музею.

Ф. Шютце виділяв чотири основні структури процесів, що вказують на ставлення людини до істотних етапів власного життя та описують різні форми її активності.

По-перше, це біографічні плани дій, які відображають цілі біографічні проекти, що створюються людиною у ході планування власних дій. По-друге, інституціональні приклади перебігу життя як певні нормативні очікування, що виникають з вікових норм, участі у сімейному або професійному житті тощо.

По-третє, це траєкторії життя як досвід втрати або набуття можливостей для певної діяльності й дестабілізації попереднього життя. По-четверте, це “біографічні метаморфози“, що викликають зміни у власній ідентичності й уможливають різноманітні повороти долі [Цит. за: 2, С. 15].

Як можна проектувати “фрагменти життя” людини у музеї? Виходячи з того, що ми підтримуємо ідею універсального музею, відкритого для усіх, будь-який музейний простір може бути основою для такого роду проєкцій. Це не викликає жодних сумнівів, адже він фактично має безмежні ресурси для організації будь-якої міжособистісної комунікації та педагогічної взаємодії.

Наприклад, коли мова йде про план дій людини, цікавими є порівняння й співставлення можливих успіхів, невдач або поразок, нейтрального перебігу дій. Усе це може бути відображено у звичайних музейних експонатах.

Кожен “фрагмент життя”, без сумніву, являє собою подію, яка у певний час відбулася з людиною та може бути втілена й відображена у певних знаках, символах та історіях, а відтак – предметах й візуальних зображеннях.

У просторі музею важливим засобом для цього є емпатія, коли людина уявляє себе у ролі автора експонату або зображення, ідентифікує

свої думки та дії з ситуацією, суспільною позицією, перспективою, яку вони репрезентують. Крім цього, можна звернути особливу увагу на комбінування елементів експресії через вираз реакцій страху, подиву, збентеження, любові, сорому або станів радості, тривоги, захоплення.

Разом з тим, на нашу думку, відвідання музею або виставки, де представлена історія людини або фрагменти її життя обов'язково повинно мати терапевтичний ефект для відвернення людини від небажаних спогадів, надмірних переживань, негативного досвіду тощо.

Відомо, що терапія спогадами – один з найкращих способів соціальної допомоги людям, коли можливе використання власних ресурсів – спогадів, які компенсують втрату колишніх соціальних ролей та актуалізацію нових.

Необхідно акцентувати, що сучасна музеологія активно використовує спогади у музейній практиці – серед багатьох центрів, працюючих з такою тематикою, можна відзначити Музей спогадів в Пунта Аренасі (Чілі), Музей казок, байок і оповідей поблизу Варшави (Польща), Музей нещасливого кохання у Загребі (Хорватія), Музей іграшок у Вільнюсі (Литва), різноманітні музеї пам'яті та ін.

Очевидно, що у кожному конкретному випадку потрібно створювати композицію, сюжет, фабулу та кульмінацію “музейної оповіді”, яка може розповідати про когось, бути призначеною комусь та ілюструвати щось. Головне у даному випадку – організувати не лише ефективне середовище комунікації, а й відчуття настроїв відвідувачів.

Елементи такого досвіду можуть мати широкий спектр для застосування у навчально-виховному процесі середньої та вищої школи, а також у площині неформальної освіти. Зокрема, перспективними є проведення міждисциплінарних занять для студентів та інтегрованих уроків для школярів з елементами музейної педагогіки, виконання проектної діяльності.

Для прикладу візьмемо проект “Історія одного дня”, запропонованого для виконання студентами у межах проведення авторського спецкурсу “Культурно-освітня діяльність музеїв” (2010/2011 н.р., II семестр, Львівський національний університет імені Івана Франка, історичний факультет). Студентам було запропоновано виконати цей проект впродовж одного місяця. Алгоритм підготовки проекту передбачав опис подій власного життя, спостереження за розвитком подій та їх фіксація у навколишньому просторі, рефлексивну діяльність над зібраним матеріалом щодо його словесної репрезентації для інших людей, осмислення цінності матеріалу щодо його можливого відображення у просторі музею.

Усі студенти успішно впоралися із поставленими завданнями – було представлено різноманітні візуалізовані історії: пригодницькі – про подорож транспортом від гуртожитку до місця навчання; пізнавальні – про прогулянки львівськими парками; дослідницькі – про один день навчання в університеті; символічні – про роль прикмет у повсякденному житті; романтичні – про затишні куточки сучасного Львова.

Особливий інтерес викликала можливість репрезентувати зібраний матеріал у музейному просторі. У процесі аналізу матеріалу виявилось, що практично усі представлені проекти являють особистісну цінність, відображаючи особистісні “фрагменти життя” та їх інтерпретацію з позицій власного розуміння.

Результатом проекту стали його групове представлення, складання віртуального альбому із зібраних історій та презентація на студентській науковій конференції.

Ми вважаємо, що зібраний у такий спосіб матеріал являє цінність з позицій власної інтерпретації навколишнього простору та може бути репрезентований на музейній експозиції. На нашу думку, найкраще для цього підійде асоціативна мова виставки, коли на перший план виходить

багатозначність різних музейних експонатів та відбувається їх комбінація з метою активізації мисленнєвої діяльності відвідувачів. У такий спосіб відбувається комунікація й представлення найрізноманітнішої візуально-персональної дійсності.

Враховуючи, що кожна людина у той чи інший спосіб цікавиться досвідом інших людей, така виставка буде мати успіх та популярність, не зважаючи на деяку штучність, фіктивність та загальність.

У той же час вона може мати маргінальний характер, бути орієнтованою на певну концепцію, реалізувати інформаційну й дидактичну функції, використовуючи для ілюстративних цілей головно не музейні предмети [1, С. 62].

Фактично репрезентація “фрагментів життя” особистості у просторі музею може вказувати на характер її діяльності, соціальну активність, рівень інтелекту, комунікації з іншими людьми, особливості поведінки у різних ситуаціях тощо. Не викликає сумніву, що саме у такий спосіб музей уможливорює розуміння актуальної ситуації для кожної особистості з позицій її світогляду, культури, віку, життєвого досвіду та професійних умінь і навичок.

Цікаво відзначити, що, на думку сучасних фахівців, “музеї можуть бути неймовірними каталізаторами для соціальних змін”, коли розуміння й розгляд музейних об’єктів як осередків діалогу та важливих розмов робить музей більш актуальним та наближеним до сучасного суспільства [3, 115-133].

Застосування сучасних педагогічних технологій, використання потенціалу арт-терапії, нейролінгвістичного програмування, проведення прикладних психологічних досліджень у просторі музею, пов’язаних з відображенням досвіду, проєкціями життєдіяльності особистості, аналізом її “фрагментів життя” становить новий перспективний напрям роботи музею у співпраці з культурологами, педагогами, психологами,

соціологами, істориками. Це дозволить реалізувати сучасну концепцію “participatory museum”, яка пропагує та втілює новий рівень музейної інтерактивності – “музей, відкритий для всіх та корисний для кожної людини”.

1. Караманов А. В. Особенности взаимодействия музея, школы и вуза в создании инновационных форм музейных экспозиций // Межрегиональная научно-практическая конференция “Музейная выставка для детей: пространство диалога и эксперимента” (14-18 апреля 2008 г.): Материалы конф. – Петрозаводск, 2008. – С. 62–63.

2. Biografia a tożsamość / pod red. I. Szlachcicowej. – Wrocław: Wyd-wo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2003. – 223 s.

3. Simon N. The Participatory Museum / N. Simon. – Santa Cruz: Museum 2.0, 2010.

У статті проаналізовано різні аспекти вивчення особистості людини через відображення та проекцію її досвіду у просторі музею. Акцентовано на можливості використання музею як центру комунікації та організації культурно-освітньої діяльності, міждисциплінарних наукових досліджень.

“Фрагменты жизни” личности как объект психолого-педагогических исследований в музейном пространстве. В статье проанализированы различные аспекты изучения личности человека через отображение и проекцию его опыта в пространстве музея. Акцентируется на возможности использования музея как центра коммуникации и организации культурно-образовательной деятельности, междисциплинарных научных исследований.

"Fragments of Life" of person as an object of psychological and educational research in the space of the museum. The paper generalized the various aspects of the study of human personality through the displaying and projection of its experience in the museum. The possibility of using the museum as a center of communication and organization of cultural and educational activities, interdisciplinary research are analyzed.